

Ljudmyla Dolhonovska

RAUTA- KENRAALI

VALERI ZALUŽNYIN ELÄMÄ

WSOY

Ljudmyla Dolhonovska

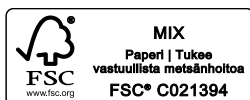
RAUTA- KENRAALI

Valeri Zalužnyin elämä

Suomennos Eero Balk

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Ukrainankielinen alkuteos
ЗАЛІЗНИЙ ГЕНЕРАЛ – УРОКИ ЛЮДЯНОСТІ

Copyright © 2025 Ljudmyla Dolhonovska

Suomenkielinen laitos © Eero Balk ja WSOY 2025
Suomentaja kiittää Ilmari Käihköä

Ensimmäinen painos

ISBN 978-951-0-51877-9
Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

Pojalleni

Esipuhe

»LÄHDEN KIOVASTA VIIMEISENÄ. Jos käy kalpaten, en ainakaan antaudu elävänä», sanoi Ukrainan puolustusvoimien komentaja Valeri Zalužnyi 3.3.2022, jolloin pääkaupungin valtausuhka oli suuri. Hän pyysi avustajia tuomaan hänelle henkilökohtaisen aseensa, kranaatteja, ammuksia ja lääkintälaukun. Jännitys kiristyi bunkkeriin kaivetussa komentokeskuksessa. Täällä tehtiin Ukrainan kannalta kriittiset päätökset. Ne teki ihminen, joka oli omistautunut tälle valtiolle.

»Minua ei tunne kukaan», Valeri Fedorovyč vastasi kysymykseeni, kuka voisi kertoa hänestä kirjaa varten.

Se on totta. Tällaiset ihmiset ovat aina arvoitus. He ovat monimutkaisia, monisärmäisiä. Heidän avoimuutensa ja kepeytensä takana on hermoista, tiedosta, kokemuksesta ja henkisestä syvyydestä tehty teräsbetonimuuri. Näitä ihmisiä ei voi kuvata yhdestä kulmasta.

En pyri tekemään itsestäni Valeri Zalužnyin elämäkerturia. Ymmärrän kuitenkin, millainen kiinnostus yhteiskunnassa vallitsee hänen persoonaansa kohtaan. Ja se vain kasvaa. Koska työskentelin ensimmäisen sotavuoden ajan komentajan rinnalla, en voi olla jakamatta muistiinpanojani, havaintojani ja vaikutelmiani. Haluan myös jättää näille sivuille Valeri Zalužnyiltä saamani oppitunnit ihmisyydestä, johtajuudesta, hallinnosta ja kommunikaatiosta. Hän haaveili palvelevansa kotimaataan – ja hänestä tuli sen pelastaja. »Älkää antako minkään – ihmisten tai olosuhteiden – muuttaa unelmiamme! Unelmat toteutuvat. Minä olen siitä esimerkki», paljasti komentaja menestyksensä salaisuuden. Mutta hänen elämäntarinansa kertoo, että hän saavutti kaiken pikemminkin vasta- kuin myötätulessa.

Hän joutui menettämään läheisiään, mutta tuo tuska moninkertaisti kyvyn myötäelää, rakastaa ja huolehtia. Hän rakastaa puolisoaan Olenaa eikä häpeä näyttää tunteitaan. Maanpuolustajien juhlapäivänä 14.10.2022 keskustelimme kenraalin kehityksestä, ja minä virkoin: »Puolisonne on 50 prosenttia menestyksestänne.» Valeri Fedorovytš kommentoi näin: »Ei, Ljena on 90 prosenttia menestyksestäni.»

Zalužnyin perhe varjelee visusti yksityisyyttään sivullisilta. Kunnioitan sitä ja jätän puuttumatta »rautakenraalin» yksityiselämään.

Sotilaan kohtalo heitteli Zalužnyitä pitkin maata. Nämä koettelemukset auttoivat häntä ymmärtämään kaikkia sotilaspalveluksen asteita ja Ukrainan alueita, saamaan ystäviä sen joka kolkasta. Ja juuri he tekivät hänestä sellaisen kuin hän on.

Kiovan kansainvälinen sosiologianstituutti KMIS toteutti tutkimuksen *Luottamus yhteiskunnan instituutioita kohtaan vuosina 2021–2023*. Tutkimuksen mukaan Puolustusvoimat nauttii kansalaisten vankkaa luottamusta: 96 prosenttia kansalaisista kertoo luottavansa Puolustusvoimiin. Tuhansien sotilaiden sankarillisuus pitää yllä tätä prosenttia vuodesta toiseen. Lisäksi 88 prosenttia ukrainalaisista kertoo luottavansa komentaja Valeri Zalužnyihin, ja vain neljä prosenttia kertoo, ettei luota häneen. Sen sijaan huomattavasti pienempi osa kansalaisista kertoo luottavansa presidenttiin (62 %), turvallisuuspalvelu SBU:hun (63 %) ja poliisiin (41 %). Erityisen heikkoa luottamusta saavat sen sijaan osakseen parlamentti ja hallitus. Vain 26 prosenttia ukrainalaisista kertoo luottavansa hallitukseen ja 15 prosenttia parlamenttiin.

Armeija henkilöityy puolustusvoimien komentajassa, ja hänellä on kansan valtaisa luottamus ja rakkaus. Hänestä on tehty kymmenittäin meemejä, lauluja, artikkeleja ja mielipidetiedustelun tuloksia vaikutusvaltaisimmissa medioissa – sotilaiden ja siviilien luottamus Valeri Zalužnyihin on horjumaton. Mutta tällaisesta yleisestä kunnioituksesta huolimatta hänestä ei tiedetä paljoakaan. Monia saatavat kiinnostaa vastaukset kysymyksiin: Kuka Valeri Zalužnyi on? Mikä on muovannut häntä ihmisenä ja ammattisotilaana? Miten hän onnistui romuttamaan myytin Venäjän armeijan ja sen eliittiosastojen voittamattomuudesta? Mihin hänen horjumaton arvovaltansa armeijassa perustuu?

Haastattelin tätä kirjaa varten Valeri Fedorovytšin omaisia ja läheisiä, taistelutovereita ja ystäviä sekä hänen hyviä tuttaviaan Ukrainan kansantaiteilijaa, näyttelijä Ada Rohovtsevaa ja Ukrainan tiedeakatemian ensimmäistä varapresidenttiä Volodymyr Horbulinia.

Strategisen kommunikaation neuvonantajana minulla oli kunnia työskennellä kenraali Zalužnyin kanssa välillä 27.7.2021–1.3.2023, hänen nimityksensä puolustusvoimien komentajaksi lähtien. Juuri tämä kausi on otettu kirjan perustaksi. Kuvaan siinä

kenraali Zalužnyin johtajuutta ja panosta Ukrainan kansan ikiaikaisessa taistelussa Venäjän hyökyä vastaan. Ette löydä kirjasta kaikkia yksityiskohtia ja selityksiä – sota jatkuu yhä. Joudun jättämään pois joitakin kohtia Zalužnyin elämäkerrasta, tiettyjä päätöksiä ja niihin vaikuttaneita tekijöitä sekä suhteet poliittiseen johtoon – kaiken, mikä voi paljastaa kipupisteitä viholliselle ja siten vahingoittaa Ukrainan kansaa.

Osa 1

Oppitunteja sodasta

*24. helmikuuta
Tämän maan kohtalo on
meidän harteillamme!*

AAMUKYMMENELTÄ KÄVELIN UKRAINAN puolustusvoimien yleisesikunnan sisäpihan läpi ja tulin huomaamattomalle puiselle ovelle, joka vie bunkkeriin. Yhdessä lämpimän, kostean ja hieman ummehtuneen ilman kanssa päälleni hyökyi tekemäni valinnan raskaus. Siviilinä olisin voinut siirtyä etätöihin. Astuessani bunkkeriin otin harteilleni kaiken vastuun kommunikaatiosta Ukrainan puolustusvoimien komentajan nimissä tänä kriittisenä aikana, jolloin jokaisella sanalla ja jokaisella postauksella oli poikkeuksellisen vahva vaikutus. Sotilaskollegoilleni oltiin jakamassa virka-aseita. Minäkin otin sellaisen – aseeni oli sana.

Läpäistyäni useita tarkastuspisteitä ja laskeuduttuani hissillä 17 kerrosta tulin tilaan, johon armeijan komentokeskus oli jo perustettu.

Siellä vallitsi työntäyteinen ilmapiiri: puheluja, raportteja, asiakirjoja. Pitkän pöydän ääressä istui maan korkein sotilasjohto. Viereen oli levitetty valtavia operatiivisia tilannekarttoja, joiden ääressä Valeri Zalužnyi tuon tuostakin kävi. Katon rajassa oli näyttö, jolla näkyi kaksi aikaa: reaalinen ja operatiivinen, joka laski tunteja avoimen hyökkäyksen alusta. Tämä kellotaulu etäännytti meitä rauhan ajasta syventäen kuilua uuden epävarmuuden ajan ja aikoinaan suunnitellun tulevaisuuden välillä ja katkaisi samalla ikiajoiksi kaikenlaiset yhteydet Venäjään ja sen kansalaisiin.

Tämä maanalainen komentokeskus on rakennettu neuvostoaikana ydinsodan varalle. Siinä on portaat ja hissi, salaisia uloskäyntejä eri puolille Kiovaa – se on oikea maanalainen pikkukaupunki. Bunkkeri kunnostettiin muutama vuosi ennen suursodan alkua. Itse asiassa kunnostusta vuosina 2015–2017 oli johtanut Valeri Zalužnyi. Ja juuri hän joutui viettämään siellä päivät ja yöt maan ratkaisevilla hetkillä.

Astuttuani bunkkeriin törmäsin komentajan hermostuneeseen avustajaan, eversti Oleksandr Metaliiniin. Hän sanoi minulle:

»Sinun pitää kirjoittaa jonnekin siitä, mitä juuri tapahtui! Pomo antoi käskyn yhdelle prikaatinkomentajalle ja suorastaan huusi puhelimeen: 'Yritä

ymmärtää, tämän maan kohtalo on meidän harteilamme!’»

Tuosta ilmauksesta tuli minulle sodan tunnuslause.

En saanut silmiäni irti komentajasta. Tuolloinen kenraaliluutnantti (nykyään kenraali) Zalužnyi näytti rauhalliselta ja keskittyneeltä. Sanoista ja liikkeistä aisti, että hän tiesi, mitä teki – kaikki oli kontrollissa. Hän istui pitkän pöydän keskellä. Hänen edessään oli näyttöjä, puhelimia ja matkapuhelin. Hän puhui eri aselajien ja yksiköiden komentajien kanssa videoyhteydellä – kuunteli raportit ja antoi käskyt.

Apulaiskomentajat kenraaliluutnantti Jevhen Moisiejuk ja kenraalieversti Viktor Balan sekä yleisesikuntapäällikkö Serhi Šaptala istuivat lähimpänä, kummallakin puolella. Sitten apulaispuolustusministerit Ivan Rusnak ja Hanna Maljar, sotilashallinnon virastojen päälliköt, entiset yleisesikuntapäälliköt Viktor Muženko ja Serhi Korniištuk.

Upseerit merkitsivät tilanteen valtaville paperikartoille. Niiden ylle kenraalit usein kumartuivat. Kuvasin yhden hetkistä, jolloin karttaa työsti kaksi puolustusvoimain komentajaa, nykyinen ja entinen – Valeri Zalužnyi ja Viktor Muženko. Se on esimerkki yhtenäisyydestä ja siitä, että jokainen palvelee maataan.

Löysin itselleni paikan nurkasta. Yläpuolellani roikkui miesten maastotakkeja, niin ettei minua varmaan näkynytkään niiden takaa. Pelkäsin, että jos Zalužnyi huomaisi minut, hän sanoisi: »Ota lapsesi ja lähde kaupungista.» Sitä sekä halusin että en halunnut samaan aikaan: 9-vuotiaan pojan äitinä halusin mutta maani kansalaisena en halunnut.

Joskus neljän aikaan iltapäivällä huoneeseen tuotiin metallitonkassa teetä, kauha ja kertakäyttömukit sekä muutama lautanen voileipiä, joilla oli halpaa makkaraa ja juustoa. Kaikki ottivat niitä kuin koneet ja söivät katsomattakaan ruokaansa. Kaadoin kenraaleille teetä ja keräilin vaivihkaa tyhjästä astiat.

Vahvaa mustaa teetä ilman sokeria. Myöhemmin emme edes kysyneet, pitäisikö sitä keittää. Tiesimme, että sitä piti olla hänen pöydällään.

Myöhään illalla komentaja tuli luokseni. Nousin seisomaan. Sanoin jotain typerää kuten: »Kaikki kääntyy parhain päin, Valeri Fedorovytsj.» Hän halasi minua väkevästi ja hymyili. Tästä lähin minulla oli kiistaton oikeus olla ja työskennellä täällä.

Armeijan kommunikaation yleisen koordinaation lisäksi hoidin komentajan sosiaalisen median tilejä. Hän välitti minulle sotilaidemme etulinjasta lähettämiä videoita ja kuvia Venäjän poltetusta ka-

lustosta. Näin sodanjohdon tunnepitoisia reaktioita, kun olimme onnistuneet iskemään tuhoisasti vihollisen joukkoihin: »Jess!», »Upeaa!», »Hyvä, pojat!» Pyysinkin heti lupaa julkaista nämä tiedostot. Armeijan uutisista tuli ihmisille tärkeitä, ne antoivat toivoa ja voimaa sinnitellä. Ukrainan ja ulkomaiden mediat tarttuivat julkaisuihimme. Ymmärsimme informaation merkityksen ja julkaisimme sitä mahdollisimman paljon, laadimme yleisesikunnan operatiivisia katsauksia ja puolustusvoimien komentajan lausuntoja ja tiedotteita, järjestimme toimittajille käyntejä sotatoimialueella ja koordinoimme toimintaamme turvallisuus- ja puolustuspuolen kollegojen, keskusvirastojen, paikallishallinnon ja kansalaisvaikuttajien kanssa.

Jo aamupuolella komentajan apulaiset kehottivat minua käymään maata edes pariaksi tunniksi. Vapaana oli vain huone, jonka ovesta oli kyltti »Ukrainan puolustusvoimien komentajan lepohuone». Kävin pitkäkseni sohvalle niine hyvineni – farkuissa, puserossa ja lenkkareissa. En saanut unta jännityksen ja kylmyyden takia. Panin puhelimen syrjään lepuuttaakseni silmiä. Mutta silmien edessä oli koko ajan kuva – poikani kasvot.

Neljäntenä tai viidentenä päivänä komentaja,

yleisesikuntapäällikkö ja apulaiskomentaja Jevhen Moisjuk alkoivat vuorotella komentokeskuksessa päästäkseen nukkumaan aina muutaman tunnin yössä. Kullakin oli oma lepohuoneensa. Itse asiassa se oli vain vuode ja pieni saniteettinurkkaus, jossa oli pesuallas ja WC-pytty. Komentajan lepohuoneeseen pääsi työhuoneesta, jossa kenraali hoiti tapaamiset ja puhelin- ja videoneuvottelut, muun muassa yli-päällikön kanssa. Myöhään joka ilta hän soitti tyttarelleen H'rystynalle. Juuri täällä meillä oli pisimmät keskustelut – puheluita odotellessaan hän saattoi kertoa muistojaan ja mietteitään.

Bunkkerista tuli työpaikka ja koti lähes kahdeksi kuukaudeksi. Sinne mahtui kerralla viisisataa ihmistä. Mutta siellä oli vaikea elää pitkään. Kaikki sairastelivat ja saivat lisäksi vilustumisen oireita: kuumetta, nuhaa, yskää. Myös henkisesti oli vaikeaa, sillä ilman luonnonvaloa, raitista ilmaa ja mahdollisuutta edes muutaman tunnin yksityisyyteen pää alkaa mennä sekaisin.

Myös komentaja vilustui. Kutsuin lääkärin yleisesikunnan lääkintäosastolta. Tarkastuksen jälkeen hän määräsi lääkkeitä, mutta komentajan tila ei kohentunut.

»Äiti», en malttanut olla soittamatta äidille, kokeneelle yleislääkärille. Kerroin oireista ja kysyin huolissani: »Mitä pitäisi tehdä?»

»En osaa hoitaa etänä, tyttökulta. Pitäisi kuunnella ja tarkastaa. Ilman antibiootteja ei todennäköisesti selvitä. Kutsu lääkäri uudestaan.»

Zalužnyille määrättiin toiset lääkkeet, ja minä valvoin, että hän otti ne ajallaan. Kerran lähdin yleisesikuntaan ja pyysin adjutanttia antamaan iltalääkkeet. Aamulla hän sanoi minulle: »Saat antaa ne tästä lähin itse, sillä komentaja kysyi, miksi Ljuda ei ole antamassa lääkkeitä.» Me huolehdimme vilpittömästi toisistamme ja luotimme toisiimme.

Tuohon aikaan komentaja ei pitänyt perinteisiä palavereja. Komentokeskuksessa harjoitettiin suoraa operatiivista kommunikaatiota ja tehtiin nopeita päätöksiä. Jokainen komentaja prikaatinkomentajasta alkaen saattoi soittaa tai kirjoittaa Zalužnyille. Se ei ole komentosuhteen rikkomista eikä perinteisten johtamisperiaatteiden muutosta – komentaja vain toimi tuloskeskeisesti ja vaati sitä henkilöstöltä. Jokainen minuutti maksoi ihmishenkiä, siksi kukaan ei tuhlanut aikaa. Sodan ensikuukausina sotilaat tekivät mahdollisimman paljon siten, että asioihin puututtiin yläpuolelta mahdollisimman vähän.

»Tiedätkö, mitä vihaan armeijassa eniten?» kysäisi Zalužnyi minulta kerran. »Sitä, että alaiset yrittävät siirtää osan vastuutaan johtajalle. Vihaan sitä. Enkä

halua tehdä sitä presidentille. Olen Ukrainan puolustusvoimien komentaja. Johdan operaatiota. Minä vain informoin häntä sen kulusta. Kerroin suoraan, mitä tapahtuu, kerroin, mitä aiomme tehdä seuraavaksi, mutta en halunnut siirtää vastuuta hänelle. Tarvitsin aikaa ymmärtääkseni, missä meillä on aloite ja mitä minun on tehtävä seuraavaksi. Ensimmäinen viikko oli ratkaiseva. Minun piti tajuta, murtuvatko pojat rintamalla. Ja jos eivät murru, niin käynnistämme suunnitelmamme ja etenemme sen mukaan.»

Ensimmäiset päivät olivat vaikeita. Leikkaavan kirurgin pitää ymmärtää, onko potilas elinkelpoinen. Joskus viimeistään viidentenä päivänä ymmärsin, että aloite oli meillä ja suunnitelmamme toimi. Meillä oli kaksi strategista tavoitetta: estää Kiovan valtaus ja heikentää vihollista muilla suunnilla, myös alue-menetysten hinnalla. Se on klassista sodankäyntiä. Annamme heidän edetä ja irrottautua selustasta ja sitten tuhoamme sekä kolonnat että selustat. Klassinen tapaus.

Valeri Zalužnyi rakensi kunnioittavat suhteet presidentti Volodymyr Zelenskyihin ja puolustusministeri (2021–2023) Oleksi Reznikoviin. Heissä hän näki puolustusvoimille muutoksen mahdollisuuden. He

ovat nuoria poliitikkoja, joilla on moderni maailman-katsomus. Päällisin puolin ihanteellisia johtajia siihen, että armeija vapautettaisiin neuvostohengestä. Suhteellisen rauhan aikana järjestelmä oli toiminut lähes moitteettomasti.

Suursota taas vaati poliittiselta johdolta toisenlaisia ominaisuuksia ja toimia, ennen kaikkea epäsuosittuja päätöksiä: talouden siirtämistä sotaraiteille, puolustusmenojen lisäystä, sotatilan julistamista (ainakin Venäjän ja Valko-Venäjän vastaisille raja-alueille) ja yleistä liikekannallepanoa, ennen kuin Venäjän joukot ylittävät rajan, kansainvälisille asemarkkinoille astumista, läntisten kumppanien painostamista hyökkäyksen estämiseksi, keskeisten kaupunkien linnoittamisesta ja väestön evakuoinnista huolehtimista. Valtion rahavarojen ehdoton vakaus, jonka horjuttamista pelättiin Venäjän hyökkäyksen aattona, vakuuttelut, että hyökkäystä ei tulisi, ja vitkuttelu aseistuksen ja varusteiden hankinnassa muuttuivat päivittäin valtavaksi määräksi uhreja sotilaiden ja siviilien joukossa.

Kenraali Zalužnyi kuunteli kahdesti vuorokaudessa eri aselajien komentajien raportit ja ehdotukset tulevasta toimista. Yömyöhään hän raportoi Volodymyr

Zelenskyille rintaman tilanteesta kuluneen vuorokauden aikana.

Aamukymmeneltä presidentti piti valikoituja neuvotteluja poliisin, tiedustelupalvelujen, ministeriöiden ja aseistusvirasto Ukroboronpromin johtajien kanssa. Aseistus, kalusto ja ammukset olivat aina kipeimpien kysymysten joukossa. Mikään ei korventanut komentajaa niin kuin tämä ongelma. Tiesin jo: jos Zalužnyi oli huonolla tuulella neuvottelun jälkeen, meillä ei ollut millä auttaa rintamaa.

Ensimmäisinä öinä kukaan ei nukkunut. 24. päivä lipui sujuvasti 25:nneksi ja sulautui helmikuuksi, joka jatkuu yhä vain. Muistan kohottaneeni katseeni, kun taulun operatiivinen aika näytti 48 tuntia. Olin juuri laatimassa kiitospäivitystä kaikille turvallisuuselin-ten ja puolustusvoimien sotilaille.

Toinen vuorokausi Ukrainan sankarillista puolustusta Venäjän hyökkäystä vastaan on päättynyt.

Kiitän jokaista sotilasta ja kaikkia, jotka ovat nousseet puolustamaan maata!

Ilmapuolustuksemme osoittaa todellista sotilastaitoa tuhotessaan vastustajan moderneja lentokoneita ja helikoptereita ja ampuessaan alas risteilyohjuksia. Se tarkoittaa satoja pelastuneita ihmishenkiä!

Kiitän maavoimia, erityisjoukkoja, maahanlasku- ja rynnäköjoukkoja, ilmavoimia, merivoimia, rajavartiolaistosta, kansalliskaartia, kansallista poliisia, turvallisuuspalvelua, tiedustelua, aluepuolustusta ja pelastuslaitosta siitä, että ne ovat pureutuneet maaperäämme muuttaen sen hyökkääjälle helvetiksi.

Vihollinen ei ole saavuttanut asettamiaan strategisia tavoitteita. Sen voimat heikkenevät. Me taas voimistumme tunti tunnilta!

Toimintasuunnitelmamme on yksinkertainen: jos näet ja voit, tuhoa! Jos et voi, ilmoita vihollisen sijainti meille!

Venäjän hyökkäyksen torjuneen ja Ukrainan joukkoja johtaneen kenraalin tarina

Helmikuun 24. päivänä 2022 Ukrainan asevoimien komentaja Valeri Zalužnyi lausui joukoilleen: "Maamme kohtalo on meidän harteillamme." Muun maailman pidätellessä henkeään Zalužnyin johtama armeija tuhosi Kiovan valtausta yrittäneet venäläiset maahanlaskujoukot. Maa pelastui, mutta Zalužnyi siirrettiin suurlähettilääksi Lontooseen ja sota jatkuu edelleen. Mitä tapahtui?

Zalužnyin neuvonantajana toiminut Ljudmyla Dolhonovska kertoo kirjassaan Ukrainan suosituimman sotilaan elämäntarinan. Hän paljastaa myös, miten Zalužnyi teki päätöksiään sodan ensimmäisinä kuukausina ja miten poliitikot alkoivat karsastaa voittoisaa sotilasta.

Rautakenraali piirtää vaikuttavan kuvan loistavasta strategista ja vastahakoisesta sotasankarista, jolle tärkeää on ihmisyyden säilyttäminen – myös sodan epäinhimillisissä oloissa.

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-51877-9